

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สารนิเทศในสาขาวิชาต่าง ๆ ได้มีการบันทึกไว้ในรูปแบบอันหลากหลาย ทั้งในรูปแบบที่ตีพิมพ์และไม่ตีพิมพ์ สารนิเทศเหล่านั้นล้วนมีประโยชน์ ต่อการแสวงหาความรู้ในด้านต่าง ๆ ปัจจุบันเมื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาททำให้รูปแบบของการบันทึกสารนิเทศได้เปลี่ยนไป ซีดีรอมคือเทคโนโลยีสารสนเทศรูปแบบใหม่ที่มีการพัฒนาขึ้นมาใช้ในการจัดเก็บและบันทึกสารนิเทศ เพื่อเป็นฐานข้อมูลที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการแสวงหาความรู้ในด้านต่าง ๆ สารนิเทศที่นำมาจัดเก็บและบันทึกเหล่านั้นมีทั้งที่เป็นเนื้อหาทั่วไปและเนื้อหาเฉพาะสาขาวิชา เช่น วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ การเกษตร วิทยาศาสตร์การแพทย์ จิตวิทยา เคมี ชีววิทยา บริหารธุรกิจ การเงินและการคลัง กฎหมาย การศึกษา สังคมวิทยา มนุษยศาสตร์ และบรรณารักษศาสตร์ เป็นต้น ฐานข้อมูลซีดีรอมนอกจากสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในสถาบันการศึกษา ได้แก่ห้องสมุด และศูนย์สารนิเทศแล้วยังสามารถนำไปใช้ในวงการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ด้วย เช่นวงการธุรกิจ การค้า กฎหมาย และการแพทย์ เป็นต้น (Tenopir, 1986)

สารนิเทศที่สืบค้นได้จากฐานข้อมูลซีดีรอมนอกจากให้ข้อมูลทางบรรณานุกรม และสาระสังเขปแล้วฐานข้อมูลซีดีรอมบางฐานยังให้สารนิเทศที่มีเนื้อหาเต็ม (full text) ในสาขาวิชานั้น ๆ อีกด้วย ซีดีรอมจึงกลายเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสำหรับบรรณารักษ์ในการให้บริการแก่ผู้ใช้ เช่น อาจารย์ นักศึกษา นักวิชาการ นักวิจัย นักธุรกิจ เป็นต้น เนื่องจากซีดีรอมเป็นเทคโนโลยีที่ช่วยให้ผู้ใช้สารนิเทศประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายในการสืบค้น อีกทั้งยังได้รับสารนิเทศอย่างรวดเร็วและถูกต้องตรงกับความต้องการ ในห้องสมุดบางแห่งผู้ใช้สามารถสืบค้นสารนิเทศจากฐานข้อมูลซีดีรอมได้ด้วยตนเองอย่างสะดวก ทำให้ห้องสมุดสามารถให้บริการแก่ผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Nasir, 1996 ; Richard, 1996)

ปัจจุบันการแสวงหาสารนิเทศเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับทุกวงการ ในวงการแพทย์ก็เช่นเดียวกันแพทย์จำเป็นต้องแสวงหาสารนิเทศอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ทันกับความรู้ใหม่ ๆ ติดตามความเปลี่ยนแปลงตลอดจนความก้าวหน้าของวิชาชีพ (ภูเก็ต วาจานนท์, 2528) และเพื่อให้การดูแลรักษาผู้ป่วยเป็นไปอย่างถูกต้องสมบูรณ์ตามหลักวิชาการสมัยใหม่ทำให้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยทางการแพทย์เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก วารสารทางการแพทย์ได้นำรายงานผลการค้นคว้าวิจัยมาตีพิมพ์ในแต่ละปีมากกว่า 3 แสนเรื่อง และนับวันจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้นแพทย์จึงจำเป็นต้องติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการอย่างสม่ำเสมออยู่ตลอดเวลา ซึ่งแต่เดิมการติดตามข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ทางวงการแพทย์จากฐานข้อมูลทางการแพทย์และสาขาที่เกี่ยวข้อง สามารถสืบค้นโดยวิธีออนไลน์จากศูนย์บริการข้อมูลต่างประเทศ ซึ่งการสืบค้นข้อมูลด้วยวิธีออนไลน์แต่ละครั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง แต่ในปัจจุบันได้มีการนำข้อมูลเหล่านั้นมาจัดเก็บและบันทึกไว้ในรูปของซีดีรอมทำให้ผู้ใช้สามารถสืบค้นได้ด้วยตนเอง เป็นการประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย (ยง ภูววรรณ, 2537) ฐานข้อมูล MEDLINE ในรูปซีดีรอมเป็นเครื่องมือเบื้องต้นในการเข้าถึงวรรณกรรมทางการแพทย์และสาขาที่เกี่ยวข้องซึ่งมีประโยชน์ในทางการแพทย์เป็นอย่างมาก (Dalrymple, 1990) เพราะเป็นฐานข้อมูลสำเร็จรูปของดรรชนีวารสารทางการแพทย์และสาขาที่เกี่ยวข้องที่ตีพิมพ์ในวารสารทั่วโลกประมาณ 3,600 ชื่อ (CD Plus Technologies, 1998) ห้องสมุดทางการแพทย์หลายแห่งจึงได้จัดหาซีดีรอม MEDLINE มาไว้ให้บริการ

ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นห้องสมุดทางการแพทย์ ซึ่งนอกจากเป็นศูนย์รวมสารนิเทศในรูปแบบของสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือ วารสาร จุลสาร และโสตทัศนวัสดุต่าง ๆ แล้ว ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังได้ตระหนักถึงความสำคัญในการนำเอาเทคโนโลยีในรูปของซีดีรอมมาให้บริการแก่ผู้ใช้ โดยได้จัดหาซีดีรอม MEDLINE มาให้บริการเป็นแห่งแรกของห้องสมุดทางการแพทย์ในประเทศไทยเมื่อเดือนมิถุนายน 2530 จากการศึกษาของ Anchalee Chamchuklin and Aung-Myint (1990) เกี่ยวกับเรื่องการใช้ซีดีรอม MEDLINE โดยการรวบรวมข้อมูลจากแบบการใช้บริการของผู้ใช้บริการเป็นระยะเวลา 6 เดือน คือตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือนธันวาคม 2530 ซึ่งผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80) พึงพอใจกับการใช้คอมพิวเตอร์มากกว่าการค้นด้วยมือ ผู้ใช้ส่วนน้อย (ร้อยละ 20) ไม่แสดงว่าชอบแบบใดแบบหนึ่ง และส่วนใหญ่ (ร้อยละ 87.1) มีความคุ้นเคยกับการค้นจากซีดีรอม นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ใช้นั้นมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 65.7) ชอบให้เจ้าหน้าที่ค้นให้เนื่องจากขาดความรู้ในวิธีการค้น ผู้ใช้ร้อยละ 28.6 รู้สึกว่าการค้นโดยเจ้าหน้าที่ห้องสมุด

ละเอียดมากกว่า แต่ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 89.3) บอกว่าตนเองไม่มีเวลาพอที่จะค้นเอง จึงต้องให้เจ้าหน้าที่ค้นให้ ผู้ใช้เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 94.5) ซึ่งชอบที่จะค้นเองโดยให้เหตุผลว่าเพราะสามารถจัดการกับข้อมูลในขณะที่ค้นอยู่ได้และเชื่อว่าจะได้ผลการค้นที่ละเอียดชัดเจนขึ้นหากค้นด้วยตนเอง และผู้ใช้อีกได้เสนอแนะให้ห้องสมุดจัดโปรแกรมฝึกอบรมการใช้ซีดีรอมให้แก่ผู้ใช้ ซึ่งข้อเสนอแนะดังกล่าวนี้หอสมุดคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้นำมาปฏิบัติตามโดยในปัจจุบันได้มีการจัดฝึกอบรมการใช้ฐานข้อมูลซีดีรอมทางการแพทย์และสาขาที่เกี่ยวข้องให้กับคณาจารย์และแพทย์ประจำบ้านตลอดจนบุคลากรภายในคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีความประสงค์เข้ารับการฝึกอบรมโดยฝึกให้ผู้ใช้สืบค้นสารนิเทศจากฐานข้อมูลด้วยตนเองจนเป็นที่เข้าใจวิธีการใช้ฐานข้อมูลทุกขั้นตอน

ปัจจุบันหอสมุดคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดหาฐานข้อมูลสำเร็จรูปซีดีรอมทางการแพทย์และสาขาที่เกี่ยวข้องมาไว้ให้บริการเพิ่มขึ้นจากเดิมซึ่งมีฐานข้อมูลซีดีรอม MEDLINE เพียงฐานเดียวเป็น 6 ฐาน คือ เป็นฐานข้อมูลบรรณานุกรม 3 ฐาน และฐานข้อมูลเนื้อหาเต็ม 3 ฐาน

ฐานข้อมูลประเภทให้บรรณานุกรมและสาระสังเขป ได้แก่

1. AIDSLINE เป็นฐานข้อมูลบทความวารสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องของโรคเอดส์และที่เกี่ยวข้อง บรรณานุกรมที่ผู้ใช้จะได้รับคือ ชื่อผู้เขียนบทความ ชื่อบทความ ชื่อวารสาร และสาระสังเขป (ถ้ามี)

2. CURRENT CONTENTS : CLINICAL PRACTICE, LIFE SCIENCES เป็นฐานข้อมูลหน้าสารบัญวารสารสาขาแพทยศาสตร์และวิทยาศาสตร์ชีวภาพพร้อมสาระสังเขปของบทความ ช่วยให้สะดวกรวดเร็ว และประหยัดเวลาของผู้ใช้

3. MEDLINE เป็นฐานข้อมูลบทความวารสารสาขาแพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล ซึ่งตีพิมพ์ใน Index Medicus, Index to Dental Literature และ International Nursing Index รูปแบบทางบรรณานุกรมที่ผู้ใช้จะได้รับจากฐานข้อมูลนี้คือ ชื่อผู้เขียนบทความ ชื่อบทความ ชื่อวารสาร และสาระสังเขป (ถ้ามี)

ฐานข้อมูลประเภทให้เนื้อหาเต็ม (full text) ได้แก่

1. AMERICAN FAMILY PHYSICIAN เป็นฐานข้อมูลบทความวารสาร ชื่อ American Family Physician มีเนื้อหาเกี่ยวกับเวชปฏิบัติทั่วไป (general physician) ลักษณะข้อมูลที่ใช้จะได้รับคือข้อมูลเนื้อหาเต็ม

2. HARRISON'S TEXTBOOK OF MEDICINE เป็นฐานข้อมูลของหนังสือ Hamison's Principles of Internal Medicine ลักษณะข้อมูลที่ใช้จะได้รับคือข้อมูลเนื้อหาเต็ม

3. INTERNAL MEDICINE เป็นข้อมูลประเภทให้เนื้อหาเต็มของวารสาร 5 ชื่อ คือ

- Annals of Internal Medicine
- British Medical Journal
- Journal of the American Medical Association
- Lancet
- New England Journal of Medicine

ฐานข้อมูลซีดีรอมทางการแพทย์ทั้ง 6 ฐานดังกล่าวข้างต้นให้บริการผู้ใช้โดยผ่านเครือข่ายของหอสมุดคณะแพทยศาสตร์ ต่อเชื่อมเข้ากับเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของคณะแพทยศาสตร์ จึงทำให้หอสมุดคณะแพทยศาสตร์ สามารถให้บริการสารนิเทศแก่ผู้ใช้ทั้งจากภายในหอสมุดคณะแพทยศาสตร์ และจากภายนอกคือผู้ใช้สามารถสืบค้นสารนิเทศได้จากทุกภาควิชาของคณะแพทยศาสตร์ โดยฐานข้อมูลซีดีรอมทางการแพทย์ทั้ง 6 ฐานจะอยู่ในไฟล์เซิร์ฟเวอร์ (file server) ของหอสมุดคณะแพทยศาสตร์ การให้บริการสืบค้นสารนิเทศจากฐานข้อมูลซีดีรอมได้มีการพัฒนารูปแบบในการให้บริการเพื่อให้ผู้ใช้ได้รับความสะดวกมากขึ้นคือจากเดิมผู้ใช้สามารถสืบค้นสารนิเทศโดยการให้บรรณารักษ์เป็นผู้ค้นให้ เป็นสามารถสืบค้นได้ด้วยตนเองทั้งภายในหอสมุดคณะแพทยศาสตร์ และจากทุกภาควิชาของคณะแพทยศาสตร์ ซึ่งนับตั้งแต่พัฒนารูปแบบในการให้บริการดังกล่าวยังไม่มีผู้ใดศึกษาการใช้ของผู้ใช้ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการใช้ฐานข้อมูลซีดีรอมทางการแพทย์ที่หอสมุดคณะแพทยศาสตร์ ได้จัดหาไว้ให้บริการคณาจารย์และแพทย์ประจำบ้าน ของคณะแพทยศาสตร์ ในด้าน ฐานข้อมูลที่ใช้ วัตถุประสงค์ในการใช้ ความถี่ การเข้าถึง ผลที่ได้รับ และปัญหาในการใช้ฐานข้อมูลซีดีรอม

ทางการแพทย์ทั้ง 6 ฐาน ดังกล่าว เพื่อศึกษาว่าฐานข้อมูลสำเร็จรูปซีดีรอมทางการแพทย์และสาขาที่เกี่ยวข้องที่หอสมุดคณะแพทยศาสตร์จัดหาไว้ให้บริการนั้นสนองความต้องการในการใช้ของคณาจารย์และแพทย์ประจำบ้านของคณะแพทยศาสตร์ เพียงใดนอกจากนี้ยังจะได้ทราบเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคณาจารย์ และแพทย์ประจำบ้าน ซึ่งสามารถจะนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดหาซีดีรอมทางการแพทย์และสาขาที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานบริการด้านนี้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการใช้ฐานข้อมูลซีดีรอมทางการแพทย์และสาขาที่เกี่ยวข้องของคณาจารย์และแพทย์ประจำบ้านคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในด้านฐานข้อมูลที่ใช้ วัตถุประสงค์ในการใช้ ความถี่ในการใช้ การเข้าถึง ผลที่ได้รับ และปัญหาในการใช้
2. เพื่อเปรียบเทียบฐานข้อมูลซีดีรอมทางการแพทย์ที่คณาจารย์และแพทย์ประจำบ้านใช้

สมมุติฐาน

1. คณาจารย์ส่วนใหญ่ใช้ฐานข้อมูลซีดีรอมทางการแพทย์เพื่อเตรียมการสอนและผลิตผลงานทางวิชาการส่วนแพทย์ประจำบ้านใช้ฐานข้อมูลซีดีรอมทางการแพทย์เพื่อการทำวิจัยและประกอบการเรียน
2. ฐานข้อมูลซีดีรอมทางการแพทย์ที่คณาจารย์และแพทย์ประจำบ้านใช้มีความแตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการใช้ฐานข้อมูลซีดีรอมทางการแพทย์ 6 ฐาน คือ

1. AIDSLINE
2. CURRENT CONTENTS : CLINICAL PRACTICE LIFE SCIENCES
3. MEDLINE
4. AMERICAN FAMILY PHYSICIAN
5. HARRISON'S TEXTBOOK OF MEDICINE
6. INTERNAL MEDICINE

ประชากร

การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะคณาจารย์และแพทย์ประจำบ้านตามบัญชีรายชื่อคณาจารย์และแพทย์ประจำบ้านปีการศึกษา 2540 ซึ่งสำรวจโดยงานการเจ้าหน้าที่คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 โดยพิจารณาตามภาควิชาที่สังกัด และกำหนดไว้ว่าแต่ละภาควิชาต้องมีทั้งคณาจารย์ประจำและแพทย์ประจำบ้านสังกัดเท่านั้น ดังนั้นจากจำนวนภาควิชาของคณะแพทยศาสตร์ทั้งหมด 21 ภาควิชา ซึ่งมี 13 ภาควิชาที่มีทั้งคณาจารย์และแพทย์ประจำบ้านสังกัด ดังนั้นขอบเขตของประชากรที่จะศึกษาจึงประกอบด้วย 13 ภาควิชาเป็นคณาจารย์จำนวน 275 คน และแพทย์ประจำบ้านจำนวน 325 คนรวมประชากรทั้งหมด 600 คน ทั้งนี้ไม่รวมคณาจารย์และแพทย์ประจำบ้านที่อยู่ระหว่างลาศึกษาต่อหรือดูงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการวิจัยมี ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างเครื่องมือในการวิจัย คือแบบสอบถาม 1 ชุด มีเนื้อหาของคำถามแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งหมายถึง คณาจารย์หรือแพทย์ประจำบ้าน และภาควิชาที่สังกัด

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ฐานข้อมูลซีดีรอมทางการแพทย์ ในด้าน

2.1 ฐานข้อมูลที่คณาจารย์และแพทย์ประจำบ้านใช้ คือ

- AIDSLINE
- CURRENT CONTENTS
- MEDLINE
- AMERICAN FAMILY PHYSICIAN
- HARRISON'S TEXTBOOK OF MEDICINE
- INTERNAL MEDICINE

2.2 วัตถุประสงค์ เพื่อ

- ติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ
- ทำวิจัย
- เตรียมการสอน
- ประกอบการเรียน
- ผลิตผลงานทางวิชาการ
- การประชุม/สัมมนาทางวิชาการ
- การวินิจฉัยโรค/รักษาผู้ป่วย
- อื่น ๆ

2.3 ความถี่ในการใช้

2.4 การเข้าถึง

2.5 ผลที่ได้รับ

2.6 ความพอใจกับผลที่ได้รับจากการค้นฐานข้อมูล

2.7 เหตุผลที่คณาจารย์และแพทย์ประจำบ้านไม่ใช้ทุกฐานข้อมูล

ตอนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจฐานข้อมูลที่คณาจารย์และแพทย์ประจำบ้านใช้

ตอนที่ 4 ปัญหาในการใช้ฐานข้อมูลซีดีรวมทางการแพทย์ที่คณาจารย์และแพทย์ประจำบ้านใช้ ตลอดจนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม

3. ทดสอบเครื่องมือโดยการนำแบบสอบถามไปทดสอบกับคณาจารย์และแพทย์ประจำบ้านคณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาริบัติ จำนวน 20 ชุด

4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ส่งให้กับคณาจารย์และแพทย์ประจำบ้านคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเฉพาะในภาควิชาที่มีทั้งคณาจารย์และแพทย์ประจำบ้านสังกัดอยู่ซึ่งมี 13 ภาควิชาจำนวน 600 คนโดยเป็นคณาจารย์จำนวน 275 คน และแพทย์ประจำบ้านจำนวน 325 คน

5. เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่ส่งให้กับคณาจารย์และแพทย์ประจำบ้านซึ่งทำการศึกษาทั้ง 13 ภาควิชาของคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยขอรับแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเอง

6. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามโดยใช้วิธีทางสถิติคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ t-test ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติด้านสังคมศาสตร์ SPSS/PC (Statistical Packages for the Social Sciences for Personal Computer)

7. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นแนวทางในการพิจารณาการจัดหาฐานข้อมูลสำเร็จรูปทางการแพทย์และสาขาที่เกี่ยวข้อง และปรับปรุงบริการฐานข้อมูลในหอสมุดคณะแพทยศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพในการให้บริการด้านนี้ยิ่งขึ้นต่อไป